

Vlaams
Parlement

ingediend op **41** (2019-2020) – Nr. 7
2 juni 2020 (2019-2020)

Verslag

namens de Commissie voor Binnenlands Bestuur,
Gelijke Kansen en Inburgering
uitgebracht door Paul Van Miert

over het jaarverslag

van de Vlaamse Ombudsdienst

2019

en over het corona-addendum 2019

Samenstelling van de Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering:

Voorzitter: Kris Van Dijck.

Vaste leden:

Maaïke De Vreese, Nadia Sminate, Steven Vandeput, Kris Van Dijck, Paul Van Miert;
Yves Buysse, Chris Janssens, Sam Van Rooy;
Koen Van den Heuvel, Brecht Warnez;
Stephanie D'Hose, Tom Ongena;
Celia Groothedde, Jeremie Vaneeckhout;
Maxim Veys.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Bert Maertens, Freya Perdaens, Elke Sleurs, Annabel Tavernier;
Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;
Jo Brouns, Katrien Partyka;
Emmily Talpe, Carina Van Cauter;
Meyrem Almaci, An Moerenhout;
Kurt De Loor.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

Documenten in het dossier:

- 41** (2019-2020) – Nr. 1: Jaarverslag van de Vlaamse Ombudsdienst
– Nr. 2 t.e.m.6: Verslagen
- 41-A** (2019-2020) – Nr. 1: Corona-addendum bij het Jaarverslag 2019
van de Vlaamse Ombudsdienst

INHOUD

1. Toelichting door Bart Weekers	4
2. Toelichting door Annelies D'Espaillier	5
3. Tussenkoms van minister Bart Somers	7
4. Vragen en opmerkingen van de commissieleden	9
5. Antwoorden van de genodigden	11
6. Replieken van de commissieleden en aanvullend antwoord van de minister .	14
Afkortingen	16

De Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering besprak op 19 mei 2020 het Jaarverslag van de Vlaamse Ombudsdienst 2019 in samenhang met het corona-addendum bij dit jaarverslag (*Parl.St.* VI.Parl. 2019-20, nr. 41-A/1).

Aan de bespreking werd deelgenomen door:

- Bart Somers, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen;
- Bart Weekers, Vlaams ombudsman;
- Annelies D'Espallier, ombudsvrouw Gender, Mensenrechtenkamer Vlaamse Ombudsdienst.

(Tijdens de vergadering waren alleen de commissievoorzitter en commissiesecretaris fysiek in de commissiezaal aanwezig. De vaste leden, plaatsvervangende leden en de toegevoegde leden van de commissie kregen de mogelijkheid om online aan de vergadering deel te nemen via het platform Zoom. Andere volksvertegenwoordigers konden alleen na motivering online aan de vergadering deelnemen.)

1. Toelichting door Bart Weekers

Bart Weekers zegt dat hij en zijn collega Annelies D'Espallier elk drie aspecten zullen toelichten. Daarbij zullen af en toe voorbeelden worden aangehaald die breder gaan dan het strikte bereik van deze commissie. De essentie blijft daarbij het vertellen van een verhaal over bemiddelingsgerichte conflictoplossing en bestuurscultuur.

Bart Weekers zal zich toespitsen op volgende drie elementen uit het jaarverslag 2019: de Vlaamse bestuursinstanties die actief zijn in het domein van de commissie, het klokkenluiden en het lokaal ombudswerk.

Wat de rapportering door de betrokken bestuursinstanties betreft, heeft de spreker globaal een goed gevoel over hun informatieverstrekking en klachtenbehandeling, twee elementen die voorafgaan aan wat de Vlaamse Ombudsdienst in tweede lijn doet. Het Bestuursdecreet vraagt van bestuursinstanties om zich bemiddelingsgericht te gedragen. De rapportages beantwoorden steeds meer aan die verwachtingen. De spreker verwijst naar de rapportages van het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB) en het Agentschap Overheidspersoneel (AgO). Het thema van het jaarverslag was 'de blik vooruit'. Er werden reeds 16.000 oplossingen bereikt via de Vlaamse overheid en dat kan enkel wanneer de bestuurscultuur zich niet wentelt in de onvrede, maar bereid is om vooruit te kijken.

Het tweede element is het klokkenluiden, dat in het jaarverslag 2019 aan bod komt vanuit de invalshoek van een Europese richtlijn. Vlaanderen zal tegen 2021 een aantal verplichtingen omzetten. Tot nu toe had de rol van de Vlaamse Ombudsdienst bij klokkenluiden betrekking op het beschermen van de overheidsmedewerkers die onregelmatigheden binnen hun eigen dienst melden. Europa wil dat uitbreiden naar de privésector. De Vlaamse Ombudsdienst stelt zijn expertise ten dienste van die omzetting.

De laatste jaren zijn er relatief weinig klokkenluidermeldingen bij de Vlaamse Ombudsdienst geweest, wat eigenlijk wel vreemd is, gezien de organisatieschaal van de Vlaamse overheid. Bart Weekers is absoluut niet te vinden voor anoniem melden en klikken. Dat heeft hij naar aanleiding van de gedachtewisseling over het jaarverslag 2017 al benadrukt. Maar hij is uiteraard wél voorstander van rechtsbescherming. In die context zijn er instrumenten zoals een klokkenluidersregeling, om dat op een ordentelijke manier te organiseren en moeilijke gesprekken op een correcte manier te voeren. Daarom roept de spreker ertoe op om breed te kijken naar de instrumenten. Hij verwijst naar een aanbeveling uit het jaarverslag 2013, dat het klokkenluiden van toepassing zou moeten zijn op alles wat substantieel

gefinancierd wordt met Vlaams overheidsgeld. De omzetting van de Europese richtlijn is een kans om dat debat opnieuw wat breder te voeren.

Het derde punt betreft het lokaal bemiddelen. Twee jaar geleden werd Bart Weekers aangewezen als lokaal ombudsman van Kortrijk. Vorige week mocht hij op de gemeenteraad verslag uitbrengen over zijn eigen werk en dat van de eerste lijn in Kortrijk. De lokale ombudsman fungeert als een coach van dat team rond het eerstelijnswork. Soms kan dat lokaal ombudswerk ook worden gebruikt door andere besturen. De spreker haalt het voorbeeld aan van het sms-parkeren in Kortrijk.

Ondertussen is de Vlaamse Ombudsdienst al in vijftien lokale besturen tegelijk ook de eigen lokale ombudsman geworden, al is het niet de bedoeling om dat in elk Vlaams lokaal bestuur te doen. Via het decreet over het lokaal bestuur worden alle inspanningen gesteund om de eerstelijnsklachtbehandelingen van de gemeenten vanaf dit jaar in de gemeenteraden en de raden voor openbaar welzijn te bespreken. Men kijkt dan ook uit naar het einde van het jaar: hebben de gemeenten die vragen goed opgevolgd? Dit lijkt de spreker een uitgelezen opdracht te zijn voor ABB. In dit jaarverslag werden alvast de rapporten gepubliceerd van de gemeenten waar de Vlaamse Ombudsdienst meteen ook de lokale ombudsman is. En gelet op het stijgende aantal gemeenten dat zich bij de ombudsman aansluit, zal men volgend jaar nog breder kunnen rapporteren.

2. Toelichting door Annelies D'Espallier

Ombudsvrouw Gender *Annelies D'Espallier* zal de gelijkekansenwerking van de Vlaamse Ombudsdienst toelichten. De ombudsdienst is traditioneel de schakel tussen overheid en burger, legt een verbinding tussen beide partijen. De dienst ziet onder meer toe op de naleving van het recht in zijn algemeenheid, en daaronder valt ook het gelijkheidsbeginsel en de mensenrechten. Het jaarverslag 2019 bevat heel wat items uit die categorie.

De Vlaamse Ombudsdienst heeft ook een aantal specifieke opdrachten. De dienst is ten eerste handhaver en rapporteur met betrekking tot de toegankelijkheid van De Lijn. Zo had de ombudsdienst aanbevolen om te mikken op een toegankelijkheid van de haltes van 50 procent. De haltes zijn immers de bottleneck als het gaat over de toegankelijkheid van het openbaar vervoer. Intussen werd aangekondigd dat er tegen oktober 2020 een masterplan wordt opgemaakt met alle partners, met het oog op een vooruitgang tegen 2030.

De Vlaamse Ombudsdienst heeft nog een andere specifieke opdracht: sinds 2015 heeft men een welomschreven gelijkekansenbevoegdheid voor gender en geslacht. De ombudsdienst is het gelijkekansenorgaan in de Genderkamer, waar het gaat over het bestrijden en voorkomen van discriminatie en over het bevorderen van diversiteit. De dienst ontvangt en behandelt dus klachten, en ook studiewerking en sensibilisering behoren tot het takenpakket.

Annelies D'Espallier merkt op dat de toepassing van het antidiscriminatierecht en het Gelijkekansendecreet vaak sterk juridisch van aard is. Elke klacht die binnenkomt wordt juridisch aan het decreet getoetst, gecombineerd met de toepassing van de verfijningen uit de rechtspraak. De vraag is telkens of het om een ongelijke of nadelige behandeling gaat, en of men die kan rechtvaardigen. Dat leidt tot een inschatting: is iets al dan niet discriminerend? Indien er sprake is van discriminatie, dan moeten er allicht stappen worden gezet.

De juridische toets wordt op heel veel klachten toegepast. Zo zijn er klachten die elk jaar terugkomen. Zwangerschap is bijvoorbeeld een jaarlijks terugkomend thema, omdat mannen en vrouwen hierin natuurlijk wezenlijk van elkaar

verschillen. Een ander klassiek onderwerp is positieve actie, die onder bepaalde voorwaarden perfect toelaatbaar is. Dit wordt vaak, maar niet exclusief, gebruikt om vrouwen een duwtje in de rug te geven, omdat zij traditioneel soms wat achtergesteld worden. Dat roept dan weer vragen op van de andere partij, die zich benadeeld voelt. Dan komt het er op aan de juridische toets te gebruiken.

Annelies D'Espallier gaat vervolgens in op de thema's transgender en intersekse. Gelijkheid in de regels moet altijd worden aangevuld met gelijkheid in de realiteit. En op de beide niveaus beweegt er nog heel wat en moet er nog heel wat bewegen. In België werd nog maar pas de Transgenderwet ingevoerd, die gedeeltelijk werd vernietigd door het Grondwettelijk Hof. Terzelfdertijd wordt er vandaag in Hongarije gestemd over een artikel dat elke geslachtswijziging in de registers onmogelijk maakt.

Vorig jaar focuste de ombudsdienst op het vinden van juridische antwoorden op de vraag naar gelijke behandeling in de wereld van de sport, onder meer ten aanzien van personen met een transgender- of intersekseachtergrond. Het rapport uit 2019 toont aan dat de antwoorden op die moeilijke knopen heel genuanceerd zijn.

Annelies D'Espallier had het tot nu toe vooral over de juridische toets van het discriminatierecht. Op basis van klachten kan ze daaruit heel wat situaties halen waarin het discriminatierecht geschonden is. Maar uiteraard zijn er ook heel veel gevallen waar dit niet geschonden is en waar de ongelijkheid zich op een ander niveau bevindt. Los van de wettelijke regels kan men door anders te gaan werken ook dieper in de gelijkheid graven. Het laatste jaar heeft de Genderkamer multidisciplinair gewerkt met toevoeging van twee psychologen aan het team, en men kon meer doen bewegen dan enkel op basis van het recht.

Het actieplan grensoverschrijdend gedrag in de cultuursector heeft naar aanleiding van de #MeToo-golf in de Vlaamse media en cultuur geleid tot de aanstelling van die twee psychologen bij de ombudsdienst, die vanuit de onafhankelijke positie van het Vlaams Parlement mee in de diepte kunnen werken. Gelijkheid voor gender en geslacht dus niet alleen in de regels, maar ook in de praktijk. Het gaat dan om echte gelijkheid. In de mensenrechtenliteratuur kent men dat ook: tot nu toe deed men vooral aan het respecteren en beschermen van gelijkheid, maar door in casu multidisciplinair te werken kan men daar een hele laag bovenop leggen en werken aan het verwezenlijken van het grondrecht op gelijkheid, wat mensenrechtenverdragen eigenlijk vragen.

Wat de psychologen doen, sluit nauw aan bij wat de Vlaamse Ombudsdienst altijd doet: ze pikken geluiden op, als het nodig is geven ze aan sommigen een megafoon, en samen zoeken ze naar de best practices en zetten die in de verf. Ook bieden ze slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag in die sectoren een vorm van erkenning en bij sommigen hebben ze ook een hersteltraject met de vermeende pleger gelopen. Dit alles toont aan dat het multidisciplinaire hen verder brengt.

Het derde punt betreft corona en het effect daarvan op het gelijkheidsbeginsel. Het addendum bij het jaarverslag 2019 is geschreven vanuit de opdracht om een schakel te zijn tussen burger en overheid, en om inzage te geven in wat zij oppikken van de burgers in volle coronastorm. Het addendum gaat ook uit van die andere taak: een parlementair ombudsman ziet mee toe op de naleving van het recht in zijn algemeenheid.

Men ziet in het addendum dat de klachten en meldingen in volle coronastorm allemaal in stijgende lijn gegaan zijn, om dan in een hoogvlakte te blijven hangen. Dit is een hoogvlakte die men niet kent: er zijn veel onzekerheden en voortdurend wisselende regels. In de eerste dagen heeft men zich terughoudend opgesteld en

terechte vragen een duwtje gegeven, zoals bijvoorbeeld een vraag over de toegankelijkheid van informatie. Een ander voorbeeld was een mail van een OCMW-medewerker, die doorgestuurd is naar het Agentschap Integratie en Inburgering: hierin merkte deze op dat hij gezinnen tegenkomt die denken dat de witte lakens als huldebetoon aan de hulpverleners dienen om aan te duiden dat er corona is in een bepaald huis. Dit waren belangrijke signalen die dringend op de juiste plek terecht moesten komen.

Ondertussen bevinden we ons verder op die hoogvlakte en doet de overheid heel gezwind aan crisisbeheer om het recht op leven en gezondheid te beschermen. De overheid heeft soms met heel drastische maatregelen ingegrepen. Nu komt men echter dichterbij de post-coronasamenleving, en daar moet er omwille van het gelijkheidsbeginsel verfijnd worden. Vandaag legt dit op dat men gelijke gevallen gelijk behandelt, maar ook ongelijke gevallen ongelijk behandelt. Zo tonen studies aan dat corona in de gezinnen de traditionele verschillen tussen mannen en vrouwen weer op scherp zet en signaleren de ombudslieden van de geestelijke gezondheidszorg dat het stopzetten van familiebezoek effecten heeft op patiënten, effecten die soms groter zijn dan op de rest van de bevolking. Ook zorgt de digitalisering ervoor dat bepaalde groepen die niet zomaar toegang tot internet hebben, het moeilijk hebben. Toegankelijk taalgebruik is ook belangrijk en draagt bij aan de mate waarin overheidsmaatregelen gedragen worden.

Al de voorbeelden zijn mogelijke knelpunten, aldus Annelies D’Espallier, maar er is zeker al beweging. Een overheid mag heel verregaand optreden in tijden van crisis om het recht op leven of gezondheid te beschermen, maar op een gegeven moment moet goed in kaart gebracht worden of alle maatregelen nog wel gepast, noodzakelijk en proportioneel zijn. De maatregelen die niet meer aan die criteria voldoen, zouden wel eens een te grote druk kunnen leggen op de grondrechten.

Annelies D’Espallier stelt dat het in deze tijd alle hens aan dek is: het is samen bergen verzetten. De instellingen die er zijn, moeten werken. Vanuit dat geloof is het addendum geschreven, om snel de vinger aan de pols te houden, maar ook om erop te wijzen dat het nu wel tijd is om na te denken over waar men druk en greep gaat lossen, met inachtneming van het gelijkheidsbeginsel.

3. Tussenkomst van minister Bart Somers

Minister *Bart Somers* treedt Bart Weekers bij in zijn appreciatie voor de rapportage van ABB en AgO en spreekt op zijn beurt zijn appreciatie uit voor het werk van de Vlaamse Ombudsdienst en de Genderkamer. Zij bereiken mensen die anders niet of onvoldoende gehoord worden en werpen een kritische blik op het beleid.

De minister vindt het heel belangrijk dat zij erin slagen een duidelijk verschil te maken tussen justitie enerzijds en bemiddelingstechnieken en alternatieve geschillenbeslechting anderzijds. Beide zijn complementair. Er gaat een sensibiliserende kracht uit van de jurisprudentie maar het is goed dat sommige zaken kunnen worden opgelost via de ombudsman of -vrouw.

De EU-richtlijn voor klokkenluiders moet omgezet worden in intern recht. Op 18 november 2019 en op 7 februari 2020 zijn Kanselarij en Bestuur, ABB en AgO bijeengekomen om de vertaalslag van de EU-richtlijn naar de Vlaamse regelgeving voor te bereiden. De bedoeling was om op 14 mei opnieuw samen te komen om inhoudelijk een volgende stap te zetten maar de vergadering is door de coronacrisis uitgesteld. Bedoeling is nu om die regeling voor klokkenluiders op te nemen in de rechtspositieregeling. Dat moet één geheel worden. De richtlijn moet ten laatste in 2021 omgezet worden. De minister wil in december 2020 met een conceptnota komen om uiteindelijk ten laatste eind 2021 te landen met een nieuwe rechtspositieregeling.

De minister vindt het heel interessant dat lokale besturen hun eerste lijn kunnen toevertrouwen aan de ombudsdienst.

Annelies D'Espallier heeft gewezen op de impact van de Genderkamer op het gelijkheidskansenbeleid. Zij gebruikte daarbij het voorbeeld van de toegankelijkheid van een halteplaats van De Lijn. Als gevolg daarvan wordt nu een gemeenschappelijk masterplan opgemaakt. Dit alles wijst er volgens de minister op dat daar wel degelijk mee aan de slag wordt gegaan.

Wat de genderdimensie betreft, zijn twee maatschappelijke spanningsvelden in beeld gebracht. Ten eerste liggen gender en discriminatie nog altijd heel gevoelig en zorgen zij nog altijd voor verkramping. De minister wil daar verder aan verhelpen want ook in Vlaanderen bestaat er nog altijd onbegrip en onwetendheid. De Genderkamer probeert daarvoor een draagvlak te creëren en dat kan inspirerend werken voor het beleid.

Ten tweede bestaat er een spanningsveld tussen positieve actie en het gelijkheidsbeginsel, en discriminatie. De minister benadrukt dat dit spanningsveld zal blijven bestaan. Wanneer men de gelijkheidsregel wil corrigeren omdat sommige situaties in de samenleving de facto zorgen voor ongelijkheid, dan is het telkens zoeken hoe ver men daarin gaat, wanneer een positieve actie overslaat in een nieuwe discriminatie van anderen. Daarbij moeten een aantal toetsstenen, waaronder proportionaliteit, worden gehanteerd. Dat is een blijvende zoektocht met een ideologische dimensie. De minister vindt het heel belangrijk dat de Genderkamer daarvoor mee als klankbord dient. Het concept van positieve acties, zeker wanneer die proportioneel en tijdelijk zijn en een situatie in balans kunnen brengen, is in een goed beleid aanwezig. In bepaalde beleidsdomeinen vindt men sommige positieve acties vanzelfsprekend terwijl die in andere beleidsdomeinen voor veel meer weerstand zorgen. Rond dat beleidsinstrument zal altijd een spanningsveld hangen. De reflectie van de Vlaamse Ombudsdienst en de Genderkamer kan helpen om dat op een goede manier te doen.

De minister gaat in op de trans- en intersekse-achtergrond. De vernietiging door het Grondwettelijk Hof zorgt voor heel wat discussie over iets wat historisch altijd klassiek-binair is bekeken: men is ofwel man ofwel vrouw. Ondertussen aanvaardt de wet en een deel van de bevolking dat men van het een naar het ander kan oversteken, aanvankelijk door fysieke ingrepen, terwijl men later heeft gezegd dat mensen die keuze moeten kunnen maken in een psychologisch, louter mentaal proces. Sommige groepen in de samenleving stellen voor om het binaire denkkader helemaal te verlaten. Daar is nog heel veel discussie over, ook nog binnen groepen die heel dicht bij deze problematiek staan en ook het middenveld dat daar heel hard op focust. Het wordt de uitdaging van de volgende maanden en jaren om dit maatschappelijke debat te voeren en om te zoeken naar een draagvlak voor een oplossing voor deze maatschappelijke evolutie, die zeer belangrijk is in het concrete leven van mensen die geen discriminatie op basis van hun seksuele identiteit willen ondervinden.

De minister gaat vervolgens in op de coronatoestand. De ombudsman en de Genderkamer hebben kort op de bal gespeeld. In het begin was het een noodsituatie. Nood brak wet. De gezondheid van de mensen stond centraal. De maatregelen die tegen het virus werden getroffen kunnen een discriminatoir effect sorteren, heel vaak onbedoeld. Nu men uit die crisis aan het kruipen is, moet men erover waken dat er hier geen onbedoelde blijvende negatieve effecten zijn. Het gaat niet enkel om gendergerelateerde effecten. Het gaat ook om gelijke kansen van mensen die in armoede dreigen te belanden. Het relancebeleid moet daar rekening mee houden. De minister is dan ook blij dat in de schoot van de Vlaamse Regering naast een economisch relancecomité ook een maatschappelijk relancecomité werd samengesteld. Het gaat om een beperkte groep specialisten die zal adviseren over

belangrijke groepen en situaties in de samenleving die extra hulp moeten krijgen in een relancebeleid.

De minister merkt op dat men vandaag niet zozeer moet spreken van de coronahelden maar van de coronaheldinnen. In de zorgcentra, woonzorgcentra en ziekenhuizen zijn de vrouwen in overtal vertegenwoordigd in de zorgberoepen. Dat wijst op een professionele maar ook informele zorgkloof in de samenleving. Dat de klassieke rolpatronen weer naar boven komen wanneer iedereen in zijn kot moet blijven, heeft te maken met de gepercipieerde en reële zorgkloof in de samenleving. Het is maatschappelijk belangrijk dat dit wordt doorbroken. De minister wil daar als minister van Gelijke Kansen samen met minister Wouter Beke iets aan doen.

Daarnaast hebben de ministers Zuhail Demir en Wouter Beke samengewerkt met de minister rond het gendergerelateerde geweld. Het gedwongen isolement kan helaas niet altijd in een veilige context plaatsvinden. Daar heeft de Vlaamse Regering snel geschakeld.

Recent was er een interministeriële conferentie over vrouwenrechten met alle in België bevoegde ministers. Voor de Vlaamse Regering waren de ministers Wouter Beke, Zuhail Demir en Bart Somers aanwezig. Er werden afspraken gemaakt om inzake vrouwenrechten en gendergelijkheid een gecoördineerd beleid te voeren en meer impulsen te geven.

4. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

Koen Van den Heuvel stelt vast dat een aantal lokale besturen de fakkel doorgeven aan de Vlaamse Ombudsdienst om hun eerstelijnsklachten te behandelen. De meerderheid van de Vlaamse gemeenten doet dat echter in eigen beheer. Het is goed dat de Vlaamse overheid dat mee monitort. De Vlaamse Ombudsdienst heeft daarvoor een aantal richtlijnen. De spreker vraagt zich af in welke mate de ombudsdienst zicht heeft op de situatie in de gemeenten. Heeft de dienst voldoende capaciteit om dat te monitoren? Allicht zijn er goede leerlingen, en andere die nog progressie moeten maken. Kan de ombudsdienst dat opvolgen? Moeten er stimuli worden ingebouwd om zoveel mogelijk lokale besturen aan te moedigen om dat beter te maken? Dit zijn pijnpunten, maar wat zijn de mankementen en verbeterpunten bij de lokale besturen?

Sam Van Rooy heeft een vraag voor de minister, die wijst op de kloof bij het zorgpersoneel, dat vooral vrouwen telt. In sommige andere beroepen zoals straatvegers, schouwvegers, vuilnismannen en bouwvallers zijn mannen zwaar oververtegenwoordigd. Moeten aan die beroepen dan meer vrouwen deelnemen? Sommige beroepen zijn dan weer vervrouwelijkt tegenover vroeger, zoals advocaten en leerkrachten. De spreker roept op om dit niet te eenzijdig te bekijken.

Volgens *Stephanie D'Hose* wordt de binaire man-vrouwrelatie steeds meer in vraag gesteld. Vanuit de rechtspraak wordt er meer gehoor gegeven aan dergelijke situaties, bijvoorbeeld om iemands geslacht weg te laten op identiteitskaarten. Ze vraagt zich af hoe men het best met deze situatie omgaat. Is het de droom van sommigen om helemaal af te stappen van het binaire systeem, en is dat überhaupt haalbaar? In het ombudsrapport wordt een voorbeeld gegeven over sport, waar men puur op basis van fysieke gronden de mannelijke en de vrouwelijke competities moeilijk uit elkaar kan halen. Hoe ziet de ombudsvrouw Gender die zaak evolveren en welke aanbevelingen heeft ze voor de beleidsmakers op dat vlak?

Sinds 2017 is er een nieuwe Transgenderwet. Ondertussen heeft het Grondwettelijk Hof enkele bepalingen daarvan vernietigd en zal de wet moeten worden aangepast. Zijn er veranderingen in het aantal klachten en de aard ervan rond gender?

Heeft de #MeToo-beweging een blijvende gevoeligheid voor dit thema aangewakkerd? Het zou heel goed zijn, mochten door #MeToo een aantal zaken structureel ten goede evolueren.

Een klassieker die steeds terugkomt, zijn de rolmodellen, en specifiek de aanwezigheid van vrouwen als specialisten in de media. De spreker vraagt zich af hoe het zit met de zogenaamde expertendatabank van de VRT. Boekt de VRT daar vooruitgang? Er wordt momenteel gewerkt aan een nieuwe beheersovereenkomst met de VRT. Wat is de visie van de ombudsdienst daarop?

Er staat niets in het rapport omtrent genderneutraal beleid. De Vlaamse overheid heeft de eerste stappen gezet. In hoeverre wordt dit opgevolgd? Is er progressie in dit dossier?

Steven Vandepuut vraagt zich af welke rol de lokale kamers kunnen spelen in verband met de klokkenluidersregelingen en de ombudsdienst. Zelf hangt hij het adagium aan dat een organisatie zichzelf maar volwassen kan noemen in de mate dat ze erin slaagt om met fenomenen zoals klokkenluiders om te gaan, en om bevindingen om te zetten in effectieve veranderingen binnen de organisatie.

De lokale samenwerking met de ombudsdienst is opgestart, dat is een goede zaak. Heeft Bart Weekers een plan voor een verdere uitrol? Een beperkt aantal klokkenluiders heeft zich gemeld. Dat betekent niet dat er geen behoefte is aan een regeling, maar wel dat ze zich bewegen in de richting van vertrouwenspersonen of ombudsdiensten die hen zouden kunnen erkennen. Heeft Bart Weekers een plan om de samenwerking met het lokale niveau verder uit te werken? Zijn er al doelstellingen of methoden van aanpak?

Volgens *Brecht Warnez* tonen de cijfers aan hoe hard er gewerkt wordt bij de Vlaamse Ombudsdienst. Annelies D'Espallier gaf aan dat er tijdens de coronacrisis meer dossiers waren. Heeft men ook een zicht op de eerstelijnsklachten? Hoe heeft de eerste lijn gefunctioneerd? Een crisis toont altijd aan hoe sterk of robuust een systeem is. Is het blijven functioneren? Zijn daar specifieke klachten over?

Tom Ongena wijst erop dat de Vlaamse Ombudsdienst al samenwerkt met de lokale kamers en hen steunt. In dertien gemeenten heeft hij – in zijn meest extreme vorm – de taken zelfs al overgenomen. In vele andere gemeenten werkt men met een eigen lokale ombudsdienst.

De spreker heeft met veel interesse het lokaal bemiddelingsboek gelezen, het eerste in zijn soort. Daar zit veel potentieel in. Er komen al snel grensoverschrijdende problemen naar voren: geluidshinder bij evenementen, nieuwe digitale dienstverlening die niet altijd even vlot loopt en de communicatie daarrond. Heel veel lokale besturen worden met deze zaken geconfronteerd. Hoe kan men dat potentieel opkrikken? Hoe kan men ervoor zorgen dat het lokaal bemiddelingsboek een instrument wordt waarin andere lokale besturen inspiratie kunnen vinden?

Elke gemeente moet een klachtenrapport maken. Dat moet naar de gemeenteraad. Het gewoon doorsturen naar de Vlaamse Ombudsdienst zou een eerste stap zijn. Is dat gewenst? De dienst zou overspoeld kunnen worden en er zitten heel veel kleinere aandachtspunten in. Hoe kan men het lokaal bemiddelingsboek voeden vanuit de gemeenten? Het kan worden aangevuld met de klachten die ABB behandelt. Het kan op die manier een zeer nuttig boek worden voor de gemeenten. Hoe kan men een en ander verbeteren?

5. Antwoorden van de genodigden

Bart Weekers benadrukt dat de Vlaamse Ombudsdienst werkt aan een bestuurscultuur. Een instrument is daarbij belangrijk, maar heeft altijd maar een relatieve betekenis. Op dit moment heeft de decreetgever wat de Vlaamse Ombudsdienst betreft, zijn werk gedaan. De decreetgever heeft het eerstelijnsklachtenrecht van de gemeente versterkt. Vanaf 2020 moet dat besproken worden in de gemeenteraad en de raad voor maatschappelijk welzijn. Dat instrument zorgt ervoor dat de eerste lijn lokaal kan worden uitgerold. Dat heeft men twintig jaar geleden bij de Vlaamse overheid ook gedaan. De verslaggeving vanuit het democratisch orgaan zal langzaamaan haar voorbeeldrol gaan spelen binnen de werking van de lokale besturen. Voor Bart Weekers volstaat het werk van de decreetgever op dat vlak. Maar uiteraard controleert een parlement ook. Nakijken of de wettelijke verplichting wordt nageleefd, behoort tot de rol van de volksvertegenwoordiger. Men kan intussen met de decretale opdracht aan de slag gaan.

Het bemiddelingsboek is een instrument dat de ombudsman inzet, om alvast de eerstelijnsklachten van de lokale besturen een voorbeeldrol te laten spelen voor andere gemeenten. Dat moet gebeuren binnen de autonomie van de Grondwet en van de lokale besturen.

De Vlaamse Ombudsdienst werkt al jaren nauw samen met Audit Vlaanderen, dat toekijkt op de financiële aspecten van de lokale besturen. Bij de klokkenluidersbevoegdheden van de Vlaamse overheid is het meer regel dan uitzondering dat beide samenwerken aan onderzoeken, elk vanuit hun eigen expertise. Ongetwijfeld zullen er bij lokale besturen situaties ontstaan waarbij Audit Vlaanderen samen met de Vlaamse Ombudsdienst zal optreden.

Wat met de verdere ontwikkeling op lokaal niveau van de initiatieven? Bart Weekers pleit ervoor te werken aan bestuurscultuur. Er zijn goede instrumenten beschikbaar, maar het is aan de gemeentebesturen om in te schatten of ze rechtstreeks willen gebruikmaken van de mogelijkheid om de Vlaamse Ombudsdienst aan te stellen. Lokale besturen zijn nog steeds welkom om aan te sluiten, maar men is zeker niet 'op jacht' om zoveel mogelijk lokale besturen binnen te halen.

Annelies D'Espallier antwoordt eerst op de vraag van Brecht Warnez over de cijfers uit de eerste lijn. Er is tot nu toe enkel een steekproef uitgevoerd bij de eerste lijn. Volgend jaar zal er wellicht een volledig beeld zijn.

De term ombudsman is een genderneutrale term uit een Scandinavische taal. In het Nederlandse taalgebied wordt de term vaak vervrouwelijkt naar ombudsvrouw. Het maakt de spreker niet uit welke term er gehanteerd wordt.

Stephanie D'Hose stelde een vraag rond de binariteit. De opdeling in twee geslachten is heel diep ingebed in de samenleving. De spreker verwijst naar een klacht die ooit werd ingediend naar aanleiding van een arbeidsreglement rond meemoeders, waar nog het woord 'vaders' in werd gebruikt. Een ander voorbeeld is dat van het stamboeknummer in onderwijs, dat begint met een 1 of 2, op basis van geslacht. Als men in kaart wil brengen waar het allemaal ingebed is, dan vergt dat een heel onderzoek, zowel op Vlaams als op federaal niveau.

Moet de opdeling in gender overal worden weggelaten? De spreker probeert zich aan de rechtspraak te houden, die duidelijk evolueert. Het Grondwettelijk Hof heeft een vrij verregaand arrest gevelde. De spreker vindt het belangrijk om in alle types van gelijkheidsdossiers vast te houden aan de leuze 'nothing about us without us'. In 2006 was die leuze de leidraad voor het Handicapverdrag. Die leuze is van toepassing op kinderen, handicap, man/vrouw. Op dit moment lijkt het de spreker

verstandig om de opdeling m/v van de identiteitskaart te halen, maar ze spreekt er zich niet over uit of dit overal moet verdwijnen.

Moet gender/geslacht verdwijnen uit de sport? Tot nu toe heeft Annelies D'Espallier daar heel genuanceerde antwoorden op gegeven. Het onderscheid man/vrouw is er in bepaalde gevallen natuurlijk ook om te beschermen. Door het onderscheid weg te halen, worden er misschien nieuwe problemen gecreëerd. Op korte termijn adviseert de spreker om een paar maatregelen te nemen die zorgen voor inclusie, maar die de competitie wel eerlijk houden. Op lange termijn moet er worden nagedacht. Het advies dat zij daarover heeft geschreven, is bij de Internationale Atletiekfederatie beland, waar de spreekster nu mee rond de tafel mag zitten. De kernvraag is of men een eerlijke competitie kan houden en toch zo inclusief mogelijk kan zijn.

Zijn er meer klachten sinds de Transgenderwet en de vernietiging daarvan? Er zijn vooral veel meer aanmeldingen voor wijziging van geslachtsregistratie. Er zijn niet per se meer klachten, maar het aandeel transgenderklachten is altijd aanzienlijk. Het thema sport en transgender werd bijvoorbeeld alleen maar moeilijker door de Transgenderwet en vervolgens door de vernietiging ervan.

De spreker denkt wel dat er een blijvende gevoeligheid is door de #MeToo-golf. De mensen die met een klacht naar de Vlaamse Ombudsdienst komen, zitten vaak al jaren met iets en voelen zich nu gesterkt om met hun verhaal naar buiten te komen. Ze stelt ook een stijging van het aantal meldingen en klachten vast, allicht omdat meer mensen nu de stap durven te zetten. Het is ook eenvoudiger om te spreken als men weet dat nog mensen iets gelijkaardigs hebben meegemaakt, al blijft dit een werk van lange adem. Dit project loopt nog twee jaar, en de spreker hoopt dat de problematiek dan voor een stuk kan worden afgesloten, al betwijfelt ze dat.

Wat het thema rolmodellen en specialisten in de media betreft: in een jaarverslag van enkele jaren geleden werd ingegaan op het hoge aantal uitzendingen van De afspraak waarin uitsluitend mannen aan bod kwamen. De spreker had toen al aangegeven dat dat volgens haar niet kon. Al zijn daar verschillende oorzaken voor te vinden, en gaf de VRT ook aan dat men zich van het probleem bewust was. Er worden vandaag heel wat inspanningen geleverd, bijvoorbeeld om vrouwen te vinden voor de expertendatabank en voor uitzendingen. Het aantal uitzendingen met uitsluitend mannen zou ook aanzienlijk zijn afgenomen, in die zin dat er zelfs bijna sprake is van een evenwicht.

De expertendatabank is eigenlijk een maatregel van zogenaamde positieve actie. Het is een maatregel die de Vlaamse Ombudsdienst zelden in vraag stelt, en volgens de juridische toets is die databank perfect acceptabel. In positieve actie zit overigens inderdaad een zekere ideologie, en het is net daarom dat de spreker sterk vasthoudt aan de juridische toets: zo vermijdt men dat men te vlug in ideologie vervalt. De update van die databank, waarbij men op zoek ging naar nieuwe kandidaten, kwam hoe dan ook zeer gelegen.

Wat de ideologische dimensie rond gelijke kansen betreft, zijn gelijke kansen misschien wel een van de meest beladen thema's in het grondwettelijk recht, in de grondrechten. Want gelijkheid kan op heel wat verschillende manieren worden ingevuld. Er is gelijkheid van uitkomst, gelijkheid van startpositie, gelijkheid van kansen.

Om als gelijkekansenorgaan te bepalen of een initiatief een positieve actie is en geen positieve discriminatie, moet men heel dicht bij de rechtspraak blijven. De voorwaarden die worden opgelegd zijn vrij duidelijk omschreven, en ze behoeden een instelling ervan om te ver te gaan. Die toets wordt heel vaak toegepast op de

vrouwenuurtjes in de sport, of op de manier waarop sport inclusiever kan worden gemaakt in lokale besturen. Op die manier kan de ideologie, die altijd deel uitmaakt van gelijke kansen, beperkt worden.

Annelies D'Espallier komt nog terug op discriminatie en ongelijkheid in coronatijden en ook daarbuiten. Vaak is die onbedoeld. Ze kan niet zeggen of dat voor elke discriminatiegrond geldt, maar in gender en geslacht blijkt er heel vaak onbewust te worden gehandeld, er wordt iets over het hoofd gezien, of een ongelijkheid zit diep in de structuren ingebakken. Dat is een van de redenen waarom de Vlaamse Ombudsdienst niet zo snel naar de rechter stapt, naast het feit dat men natuurlijk sterk inzet op bemiddeling.

Het thema genderneutrale toiletten kwam eerder al aan bod. Annelies D'Espallier snijdt dit thema niet te vaak aan, omdat ze wil vermijden dat gendergelijkheid tot een discussie over toiletten wordt herleid. Gendergelijkheid gaat natuurlijk over veel meer, de toiletten zijn slechts een detail. Al krijgt de dienst elk jaar opnieuw verschillende vragen hierover. Mensen willen het graag goed doen. Ze geeft in dat verband mee dat het advies dan luidt dat publiekstoiletten zonder problemen gewoon opengesteld kunnen worden. Er is geen enkele richtlijn die dat zou verhinderen. Voor toiletten die onder het arbeidsrecht vallen is de situatie anders. Er zijn immers regels die voorschrijven hoeveel toiletten men per aantal mannelijke en vrouwelijke werknemers dient te hebben. Toiletten voor werknemers moeten dus gescheiden worden aangeboden. Dit zou men wel kunnen verhelpen door de arbeidsregels aan te passen, maar dat is tot dusver nog niet gebeurd.

Minister *Bart Somers* gaat in op de vraag van Sam Van Rooy met betrekking tot de zorgkloof. De minister bevestigt dat dit voor alle beroepen in alle richtingen werkt. Hij gelooft sterk in vrijheid, en niet in het determinisme van mensen op basis van hun sekse. Hij pleit voor een samenleving waarin mensen op alle niveaus en in alle beroepen en sectoren moeten kunnen participeren, ongeacht hun sekse of seksuele geaardheid. Hij geeft aan dat die participatiestrijd heel ver in de tijd teruggaat. Hij herinnert zich dat er heel veel weerstand kwam tegen vrouwen die de kans kregen om in het leger te stappen. Hij herinnert zich ook dat de partij van de vraagsteller zich steevast verzette tegen de strijd van vrouwen om in bepaalde beroepen actief te worden. Er werden steeds redenen en excuses gevonden, van psychologische of andere aard, om dat tegen te gaan. De minister stelt dat de vrouwenbeweging altijd sterk genoeg geweest is om die weerstand te overwinnen, maar dat men er absoluut nog niet is. Er zijn vandaag nog altijd beroepen waar er psychologische en andere drempels zijn voor vrouwen en mannen om eraan te kunnen participeren. Er is daar nog werk. Men moet heel consequent zeggen dat elk beroep, elke positie in de samenleving voor iedereen toegankelijk moet zijn, ongeacht gender of seksuele geaardheid.

Het tweede punt van de minister betreft de bemiddelingsboeken en over hoe de rol van de lokale klachtenbehandeling zich verhoudt tot de ombudsmannen en -vrouwen op Vlaams niveau. Er is een belangrijke stap gezet door te zeggen dat elke gemeente daar werk van moet maken en een jaarverslag moet maken. Het is ook belangrijk dat de gemeenten dat werk overmaken aan de Vlaamse ombudsman of -vrouw. Hij wijst erop dat hij heel erg op lokale autonomie staat, voor hem moeten het lokale keuzes zijn, maar het overmaken van het document dat lokaal in de gemeenteraad besproken wordt, is volgens hem toch een belangrijke stap. Hij gaat de lokale besturen ook motiveren om dat te doen.

Een volgende vraag is wat men daar dan mee doet. De minister vindt dat men daarover eens met ABB en de ombudsinstanties moet samenzitten om te kijken hoe men er meer uit kan halen, bijvoorbeeld best practices of interessante zaken naar het beleid toe. Hoe men die rapporten kan ontsluiten, vindt de minister een interessante denkoefening, waar werk van gemaakt moet worden. Hij waarschuwt

wel dat dit het eerste jaar is dat dit gebeurt en dat er altijd een groeiproces is, maar hij ziet toch veel mogelijkheden voor de toekomst.

Een derde punt is de discussie rond gender, de vraag of de categorisering man-vrouw echt afgeschaft moet worden. Voor de minister is dat voer voor debat, dat vraagt vooral veel denkwerk. Hij pleit ervoor om dat maatschappelijk debat te voeren, om daarover te reflecteren, en naar een draagvlak te zoeken. Dat proces is al aan de gang en men moet dat voeden en zeker niet uit de weg gaan.

Het laatste punt van de minister gaat over de expertendatabank. Hij maakt een kleine correctie bij de tussenkomst van Stephanie D'Hose: dit is geen externe databank van de VRT, maar een externe databank van ABB waar de VRT een beroep op doet. Er is volgens de minister wel nog werk aan de databank; ze wordt vandaag nog niet optimaal benut en gevoed. In juni wordt er een overheidsopdracht gelanceerd waarbij er aan de markt gevraagd zal worden om die databank te activeren en te optimaliseren, maar ook om de experts die erin zitten te trainen om bijvoorbeeld de media te woord te staan. Het is voor hem belangrijk dat de expertendatabank verder gaat dan enkel maar het genderverhaal: er zitten ook mensen met een handicap in of mensen met een diverse etnisch-culturele achtergrond. Gender is er wel belangrijk in, en daar moet men verder op inzetten.

6. Replieken van de commissieleden en aanvullend antwoord van de minister

Sam Van Rooy vindt het opvallend dat de minister niet reageert op wat hij gezegd heeft en moet teruggrijpen naar een ver verleden. Als het klopt wat de minister zegt over het Vlaams Belang decennia geleden, kan het volgens de spreker wel verkeren. Hij zegt dat een partij als die van de minister de meest vrouwonvriendelijke ideologie massaal in de Vlaamse steden geïmporteerd heeft, en hij verwijst naar uitspraken van imams en naar koranverzen. Op het moment dat de partij van *Sam Van Rooy* zozegzegd zo vrouwonvriendelijk was, heeft die partij gepleit om te stoppen met de massa-immigratie omdat men er problemen mee zou krijgen. De partij is daarvoor weggezet als racistisch, ook vandaag nog. Hij vraagt zich af hoe vredig en vrouwvriendelijk bepaalde wijken nu niet zouden zijn als de partij van de minister toen geluisterd zou hebben. Er zijn studentes en vrouwen die die wijken mijden omdat de vrouwenhaat er welig tiert en met geen pen te beschrijven is. Voor de spreker is dit een ware schande en hij vindt dat hij geen lessen te leren heeft van de minister over vrouwvriendelijkheid of gendergelijkheid.

Minister *Somers* wijst erop dat Open Vld gendergelijkheid en emancipatie altijd heel centraal heeft geplaatst. Onder wetgeving voor de verbetering en versterking van de positie van de vrouw zal men telkens de handtekening van liberalen terugvinden, wat niet kan worden gezegd van het Vlaams Belang. Hij is blij dat hij samen met andere democratische partijen de verlichtingswaarden echt beleeft en probeert te realiseren. Wat gendergelijkheid en seksuele geaardheid betreft, houdt het Vlaams Belang er nog altijd archaïsche, anti-modernistische denkbeelden op na. Dat staat mijlenver van een emancipatorische maatschappijvisie en het beleven van gendergelijkheid.

Volgens de minister wil *Sam Van Rooy* dit debat instrumentaliseren. Het zou goed zijn mocht zijn partij onvoorwaardelijk de gelijkheid van man en vrouw verdedigen en een ondubbelzinnig standpunt innemen ten aanzien van seksuele geaardheid, maar heel wat parlementsleden van zijn partij slagen daar niet in waardoor de partij dat dubieuze karakter behoudt.

Volgens *Sam Van Rooy* gaat het over zo weinig parlementsleden van het Vlaams Belang dat men ze op één hand kan tellen. Hij stelt voor om aan vrouwen en meisjes te vragen in wat voor wijken zij zich het veiligst voelen. Zij voelen zich

onveilig in de wijken die de laatste veertig jaar mee door Open Vld zijn geschapen en waar heel wat jongeren vrouwhatende ideeën hebben die ze ook in de praktijk omzetten. Het gaat dus niet zomaar over een conservatieve mening over het huwelijk of het homohuwelijk.

De *voorzitter* wijst erop dat de standpunten op dat vlak duidelijk zijn en sluit de bespreking.

Kris VAN DIJCK,
voorzitter

Paul VAN MIERT,
verslaggever

Afkortingen

ABB	Agentschap Binnenlands Bestuur
AgO	Agentschap Overheidspersoneel
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
sms	short message service
VRT	Vlaamse Radio- en Televisieomroeporganisatie